

Valtiontalouden kehukset 2015–2018 ja kunnat

Valtiontalouden kehystä vuosille 2015–2018 on valmisteltu hyvin vaikeassa taloudellisessa tilanteessa. Hallituksen aiemmat suuret valtionosuusleikkaukset ja marraskuun rakennepaketti ovat osoittaneet, että merkittävä osa julkisen talouden sopeutustoimista on kohdistunut ja kohdistuu nimenomaan kuntiin.

Kehyksen yhteydessä valmistuu nyt viimeistä kertaa kuntataloutta ja -toimintaa koskeva peruspalveluohjelma. Ensi vuonna peruspalveluohjelma korvataan kuntatalousohjelmalla, joka on osa julkisen talouden suunnitelmaa.

Maan hallituksen käytännössä viimeinen valtiontalouden kehys sisältää runsaasti kuntiin vaikuttavia toimenpiteitä. Merkittävä osa niistä on sellaisia jotka tässä vaiheessa jäävät auki ja siirtyvät käytännössä vuoden 2015 valtion budjetin yhteydessä päätettäväksi.

Kehyksen sisältö kuntavaikutusten osalta voidaan pääpiirteissään jakaa kolmeen osaan:

1. Välittömästi tehtävät toimet, jotka vaikuttavat kuntatalouden tasapainoon ja jotka voidaan toteuttaa säädösmuutoksin - kuten valtionosuusleikkaukset, maksutulojen ja kiinteistöverotulojen imurointi valtiolle valtionosuuksia vähentäen jne.
2. Sellaiset rakennepoliittiset toimenpiteet joista päätetään nyt
3. Sellaiset rakennepoliittisen ohjelman toimenpiteet, jotka siirretään myöhempään ajankohtaan, ensi syksyllä tai myöhemmin päätettäväksi.

Valtionosuusmuutoksia, mm. indeksi ja muita muutoksia, on tarkemmin käsitelty myöhemmin.

Rakennepoliittisen ohjelman toimenpiteet, jotka nyt on otettu huomioon valtionosuuksien mitoituksessa ovat ainakin seuraavat:

- turvakotitoiminnan siirtäminen valtion vastuulle
- perustoimeen tulotuen laskennan ja maksatuksen siirtäminen Kelalle
- aikuisten hammashuollon säästötoimenpiteet
- reseptien voimassaoloajan pidentäminen
- kotihoidon tuen ja päivähoidon kysynnän muutokset
- subjektiivisen päivähoito - oikeuden rajaaminen.

Opetus- ja kulttuuripalveluiden valtionosuuksien mitoituksessa on huomioitu mm. seuraavat toimenpiteet:

- toisen asteen koulutuksen rahoitusjärjestelmän ja järjestäjäverkon uudistaminen
- muiden kuin evankelisluterilaisen ja ortodoksisen uskonnon sekä elämäkatsomustiedon opetuksen minimiryhmän tarkistaminen
- oppivelvollisuuden nostaminen 17 vuoteen
- kouluavustajien lukeminen osaksi opettaja oppilassuhdetta
- vapaan sivistystyön rakenne - ja rahoitusuudistus
- maakuntakirjastojen määrän vähentäminen.

Näiden lisäksi pelastustoimen järjestäminen uudistetaan, rakennusvalvontaviranomaisten tehtäviä on tarkoitus keskittää, ympäristösuojeluviranomaisten tehtäviä uudistaa, elintarvikevalvontaa keventää mutta toisaalta siihen liittyviä maksuja korottaa. Joukkoliikenteen ja henkilökuljetusten tehostamalla on tarkoitus saada säästöjä myös kuntien talouteen. Pitkäaikaisyöttömien rahoitus-vastuuta siirretään kunnille vuoden 2015 alusta lukien.

Sellaisia toimenpiteitä, joiden valmistelu on kesken ja joiden vaikutuksia arvioidaan myöhemmin, ovat ainakin

- vanhusten laitospaikkojen vähentäminen
- terveydenhuollon päivystyksen uudistaminen
- paperimuotoisten potilasasiakirjojen arkistoinnista luopuminen
- toisen asteen koulutuksen järjestäjäverkon rakenteellinen kehittäminen
- koulutuksen suorittamisaikojen lyhentäminen
- kuntien valvontatehtävien uudelleen arviointi
- perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja sosiaalityön integraation syventäminen.

Myös esimerkiksi henkilökunnan kelpoisuusehto ja väljennetään ja kuntien suunnitteluvaihtoehtoja puretaan.

Näiltä osin tarkoituksena on, että tarvittavat lakiesitykset annetaan eduskunnalle vielä syys-tuntokaudella 2014. Näihin toimenpiteisiin liittyvät säästövaikutukset otettaisiin huomioon siinä tahdissa, kun on riittävän täsmälliset tiedot niiden vaikutuksista.

Silmiinpistävää Peruspalveluohjelmassa on kustannusten arvioinnin suuri epämääräisyys. Kunnallistalouden ja hallinnon neuvottelukunnan alaisuuteen perustettiin viime vuonna erityinen kustannusten arviointijaosto, joka viime joulukuussa sai tehtäväkseen arvioida eräiden rakennepoliittisten toimenpiteiden kustannusvaikutuksia. Jaosto totesi raportissaan KUTHANEK:lle helmikuussa 2014, että se ei kykene luotettavia laskelmia suorittamaan, koska perustiedot ovat puutteellisia ja koska opetus- ja kulttuuriministeriö ei suostunut antamaan jaoston pyytämiä laskelmia vaan julisti ne salaisiksi.

Toimenpiteiden kustannusarviot ovatkin hyvin epämääräisiä, mutta niiden pohjalta on tehty kuitenkin ratkaisuja joiden perusteella valtionosuuksia on alennettu. Monelta osin on myös oletettu, että kunnat käyttäytyvät juuri niin kuin valtion puolella oletetaan.

Tällainen toimintatapa on uutta kunta-valtiosuhteessa ja osoittaa tarvetta uudistaa käytäntöjä. Toivottavasti uusi kuntatalouden ohjausjärjestelmä tuo tähän selkeyttä ja edellyttää myös sektoriministeriöiden laskennan kehittämistä ja parempaa uskottavuutta.

Uusi toimintatapa valtio-kuntasuhteessa liittyy myös kunnallisiin maksuihin ja kiinteistöverotuloihin.

Peruspalveluohjelmassa esitetään kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja korotettavaksi 40 miljoonalla eurolla ja tämän lisäyksen imuroimista kokonaisuudessaan takaisin valtiolle valtionosuuksia vähentämällä.

Yleisen kiinteistöveron ala- ja ylärajoja korotetaan samoin kuin vakituisen asuinrakennuksen kiinteistöveroprosentin alarajaa korotetaan. Myös nämä, noin 53 miljoonan euron kuntien tulonlisäykset imuroidaan valtiolle valtionosuusleikkauksin. Tällaista ei ole koskaan aikaisemmin tapahtunut valtio-kuntasuhteessa ja tällainen toimintatapa on myös täydellisesti ristiriidassa viime syksyn rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanon kanssa, jossa kunnille asetettiin yhden miljardin euron sopeutustavoite omin vero- ja sopeutus päätöksin. Eikoisinta tässä on se, että kuntien oletetaan nostavan kiinteistöveroprosenttejaan ylärajaan ja näin olettaen on valtionosuuksia leikattu (*liite 1*).

Kaikesta tästä epämääräisyydestä huolimatta hallitus esittää peruspalveluohjelman 2015–2018 tiivistelmässä, joka on siis osa valtioneuvoston kehyspäätöstä, että valtion toimenpiteet heikentävät kuntataloutta nettomääräisesti arviolta reilulla 200 miljoonalla eurolla.

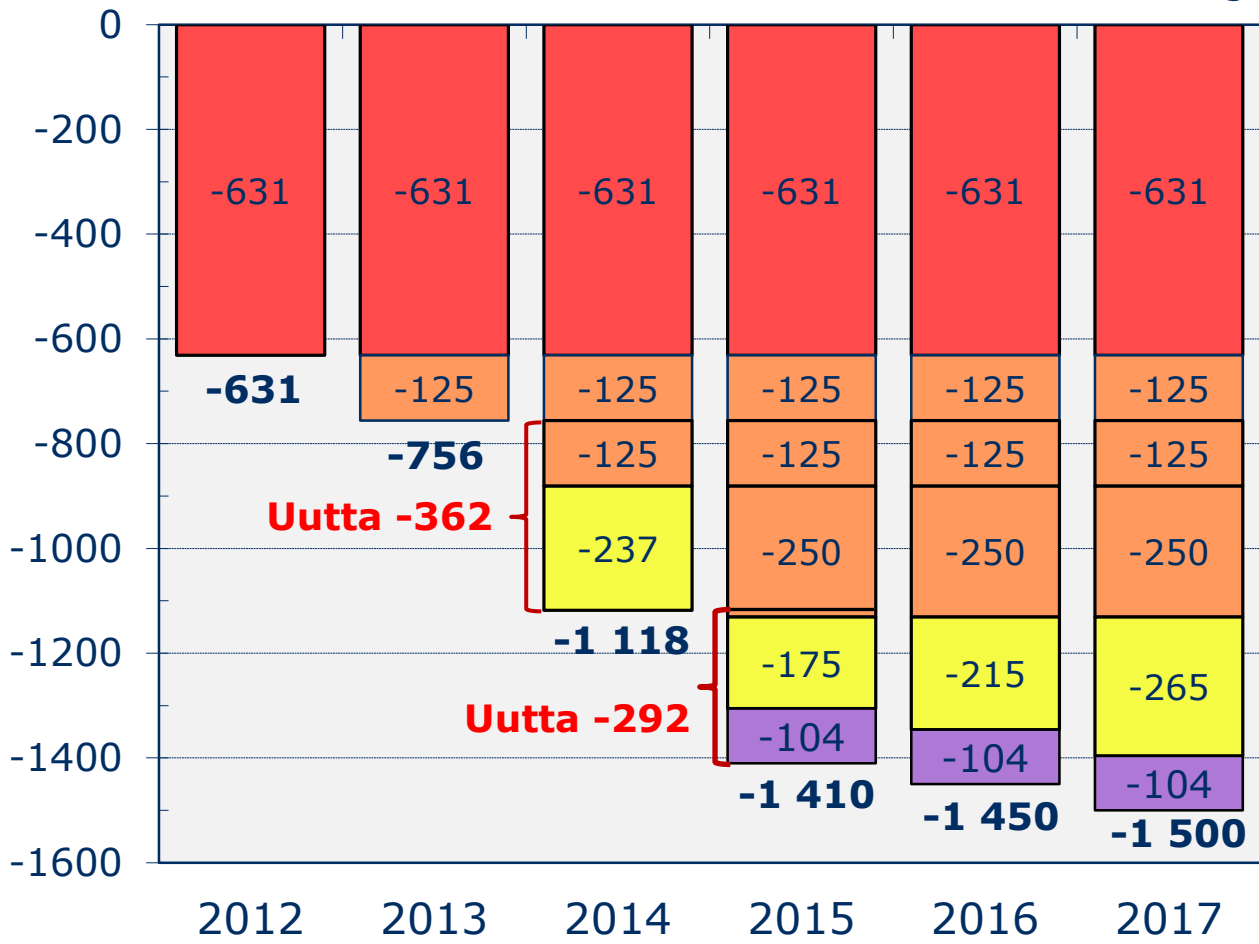
Yli 200 miljoonaa euroa on varmasti totta, mutta paljonko yli, niin sitä on tässä vaiheessa hyvin vaikeata sanoa.

Tilanne kokonaisuudessaan on siis edelleen monelta osin avoinna ja esimerkiksi vuoden 2015 kuntien talousarvioiden laadinnan pohjaksi ei vielä ole riittävästi tietoa valtion toimenpiteiden kuntavaikutuksista.

Lisätiedot:

Reijo Vuorento, p. 09 771 2078, 050 66 741

Hallitusohjelman sekä vuosien 2012-2014 kehysriihien päätösten vaikutus kunnan peruspalvelujen* valtionosuuteen, milj. €

Tehdyt päätökset alentavat valtionosuuksien vuositasoa hallituskaudella (v. 2015) **1,4 mrd. euroa eli noin 15 %**

- Hallitusohjelma
- Kehysriihi 3/2012
- Kehysriihi 3/2013
- Kehysriihi 3/2014

(Kiinteistöverojen rajojen noston ja maksujen korotusten hyödyn leikkaaminen kunnilta valtionosuutta vähentämällä sekä harkinnanvaraisen valtionosuuden korotuksen poistaminen)

Vuosille 2012-2017 kohdistuneiden leikkausten johdosta kunnilta jää saamatta peruspalvelujen valtionosuuksia 6,9 mrd. €

* - mm. sosiaali- ja terveystoimi sekä esi- ja perusopetus
 - Tämän lisäksi OKM:n leikkaukset: vuonna 2013 92 milj. €, vuonna 2014 77 milj. € ja vuonna 2015 yli 100 milj. €